

Neme... / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 22 января, 2025

Neme... / hekaýa «NEME...»

Kelamlar içinde «neme» diýlen şeýle düşnüksiz hem gümürtik, ýöne ähli düşnüksiz hem gümürtik zatlary düşündirip bilýän bir söz bar. Sözem däl-de, söz çalyşmasymy – nämemi... Dilçiler näme diýýälerkä şoňa, ýa olaram «Neme-dä...» diýip oňaýýalarymyka?

Her bir ugurda, her bir zatda bolşy ýaly, bu «nemäniňem» öz ussatlary bolýar. Meselem, Nedir!

Haçan, nireden, nädip gireni nämälim bu sypjyk söz bilen iş salyşmak üçin, dogrudanam, ussatlyk gerek. «Neme» diýlen söz üçin, hiç kişinem gepinde tutjak gümanyň-a ýok. Niresinden tutjak? «Men eý diýjek bolmadym, beý diýjek boldum» diýse, oturarsyň-da.

Nedir ýaly ussada «Seniň gepiň iki çykýar-aý! Düýn-ä şeýle-şeýle diýýädiň, bu günem beýle diýýäň!» diýibem igenip bilmersiň. Sebäbi, oňky düýnem şo «neme», bu günem.

Nediriň diline diňe aýaly doly düşünýär.

– Keýwany, nemäni o zat etdiňizmi?

– Howwa, kakasy, myhman otagy gül pürkülen ýaly syryp-süpürüp, düşekläp goýduk.

– Hä, bolupdyr. Olaram basym nemedeler indi... Ýogsa-da, o zadam nemetdiňmi?

– Howwa, ýuwup, ütökläpjik goýandyryn.

– Oňarypsyň. O... nemeleň nemesini nätdiň?

– Onam iberdim çagalardan. «Taňryýalkasyn bilenjik eltip beriň!» diýdim.

– Hä, dogry! Ýogsam, goňşy arasynda sähel neme üçin nemedişip ýörseň, neme däl-dä!

...Ynha, Nedir öz-özünden şüweleň tapyp, bir wakajygy gürrüň berýändir:

– Arada o Gutjy nemäň nemesine bir nemedip goýberdim welin, şü, duran ýerinden nemedip gitd-aý... Aý, içim nemedäýd-aý! – diýip, heziller edip gülýär welin, aýalam onuň gülküsine

goşulyp oturandyr. Çyny bilen. Mundan gylaw alan Nedir soň bu «gülküli» wakany beýlekilere-de aýdyp berýär, özünden başga hiç kimiň gülmeýänini görübem, geňirgenýär, müýnürgeýär, «ähem-ühem» edişdirip:

– Äý, howwa-da, neme-dä... – diýip oňayýar.

Elbetde, beýlekileriňem beledräk, agyrylyrak ýerinden tutulanda, diňe çalaja ardynjyrasaňam, adamlar düşüňär.

Meselem, kimdir biriniň ýarawsyzraklygy barada gep gozgalanda, Nedir birsalym pikirlenip oturýar-da, söze goşulýar:

– Nemäniň nemesi, neme, şipa ber! – diýipdir-ä Magtymgulam!

Oturanlar haýran galýarlar:

– Bä-äý, şü, Magtymgulyňam aýtmadyk zady ýog-ow!

Soňra Nedire haýran galýarlar:

– Bä-äý, şü, biziň Nedirimiziňem bilmeýän zady ýog-ow!

Kän zat bilýän adamlaram, adatça, az gürlegiç bolýar.

Eger Nedir «Tamyň nemesi bar, nemäňem nemesi bar» diýýän bolsa, muňa şeýleräk düşünmeli: «Tamyň diwary bar, diwaryň deşigi bar, deşikde syçan bar, syçanyňam gulagy bar». Muňa-da, näme, düşünen – düşüňär. Düşünmedik üçin o «nemeleriň» barynyň bahasy – bir gara şaýy.

– Nedir bilen gürleşen-den, sakaw bilen gepleşeniň müň paý ýeňil! – diýip, üşüksizräk, tüntawraklaryň käsi zeýrenýär. – Sakawyň-a, sabyr edip, soňuna çenli diňläp bilseň, näme diýjegini ahyrynda aňsa bolýar. Emma, munuň «nemesiniň» aňyrsynda welin, näme-nämeler barlygyny Alla bilsin! Ýöne, göwni üçin, ugralla baş atyp oturybermeseň...

Dogrudanam, Nedir uludan demini alyp, «Äý, howwa, bu dünýe bir neme-dä...» diýýän bolsa, oňa her kim özüçe düşünibermeli, kim şo «nemäň» ýerine «ýalançy» sözünü goýýar, kim «pany», kim «süýji», kim «gezekli», kim ýene bir zat... Emma, geň ýeri, iň soňda onuň şo «nemesine» hemmelerem baş atyp, makullaýarlar. Ýerine düşende, «neme-de» bir gädikde durup bilýän bolmaly.

«Äý, bu biziň barymyzy peltek etjek-läý! – diýip, Nedire gaharlanýanam bar. – Şuň bilen ýarym sagat takyrdadyp otursaň, soň öýe barybam, «neme» diýip dursuň!

Äý, howwa-da, bir söz bilen hemmäň göwnüne ýetip bolýamy...

Emma, gerek ýerinde, Nediriň şo ýekeje söz bilen agyr bir

dawany çözyän halatlaram bolaýýar. Meselem, iki kişi nämedir bir zadyn dawasyny ýa jedelini çözüp bilmän, ony araçy tutunsalar, ol:

– Howwa, pylany, seňkem neme! – Soň beýlekä ýüzlenip: – Pylany, seňkem neme! – diýýär. – Bu ýerde nemedişip oturar ýaly neme ýog-a!

Onsoň, häliden bir-birine ýeň bermän oturan iki dawagäriň ikisem ýaňky sözlere «Seňki dogry!» diýen manyda düşünip, köşeşýärler.

Öňi-soňam, her kim diňe öz eşidesi gelen zadyny eşidip, diňe-de düşünesi gelýän zadyna düşünyär...

Göwnüňe, Nediriň özem birçak şo «nmeden» ýadap, ellibizar geçäýjek ýalydyr welin, ýok, geçäýenok. Gaýtam, şo «nemä» degliberse, ýoýluberse, gatybir halanok.

Ol bir gezek öz «dertdeşine» duşdy. Ýöne o duşany «ýeme» diýip sözlegiç eken.

– «Ýemäň» näm-aý? – diýip, Nedir geň galyp sorady.

– Aý, «neme» diýdigim-dä.

– Hä, onda şeý diý-dä, «NEME!» diýip, bolmalysy ýaly, türkmençeläp, çöp döwen ýaly edip, agzyňy dolduryp bir aýt-da! Bu sözüň gadyr-gymmatyna Nedir ýaly düşünyän hem-de şol ýekeje söze giden bir dünýäni sygdyryp bilýän adama men-ä kän sataşmadym. Bar bolsa – bardyr başga-da! Emma, şo ýekeje «nemäň» aňyrsyndaky ähli manyny hatasyz tirip oturan aýaly welin, näbileýin tapaýsaňyz.

Nät-di-nätmedi, Nediriň aýaly bir ýarawsyzlyk tapynyp, keselhana düşdi. Nedir şo dilmaçsyz galan günleri, içde-daşda, meýdanda ýa ýolda känbir geplejegem bolmady. Käte, aýalynyň yzyndan baranda, içindäki dykyn alyp duran «nemeleriň» baryny boşadyp gaýdýar:

– Äý, keywany, sen bolmasaň-a, neme boljag-aý... Bi öýde-how, neme oturtdyrjagam bolsaň, gara görgi, nemejik bişirtjegem bolsaň – ýene görgi... Bir zat nemetseň, gözlerini nemedişip, agzyňa nemedişip durlar. «Neme getiriň!» diýseň, başga bir nemäni alyp gelýäler... Ýok-laý, mundan neme bolmaz-laý!

Bir gezek baranda-da, Nedir oýunlyga salan bolup:

– Sen-eý, keywany, birden menden öň nemedäýji bolmagyn... –

diýdi-de, birdenem bogazy dolup, gözlerine ýaş aýlanaýdy.

Aýaly ör-gökden geldi:

– Hiý-wiý, goýaweri, kakasy! Bi agşamyň biwagt çagynda tapýan gepiň näguran seniň?! Entek ikimiz, nesip etse, kän-kän toýlary nemetmeli borus, ana, agtyklaňam ýetişiپ gelýär-ä... Öýermeli-çykarmaly!

Tizara aýalam sagalyp, ýene öýlerine, ärine gowuşdy. Emma, gowşanda-da, aýal görgüli haýsy bir zada – öýüň, maşgalaň, hojalygyň hysyrdysyna etişsinmi ýa-da adamsyna dilmaçlygamy?! Aýalyňam on eli ýa agzynda on dili ýok ahyryn! Beýle ýagdaýda, o görgülä-de gapdaldan goldaw-goltgy gerek.

Hudaý diýene – Hudaý ýetiräýýärem. Ynha, bir gün Nediriň aýaly öz işleri bilen ber-başagaý bolup ýörkä, on ýaşlyja gyz agtyjagy geldi-de:

– Ene, atam pylanylara sadaka girjek diýýä! – diýäýdi. Nediriň diline özünden başga düşünýän ýokdur öýdüp ýören enesem aňk-taňk boldy. Ynanman, baryp, adamsyndan sorady. Agtyjagynyň diýýäni dogry bolup çykdy. Muňa-da enesi, baý, bir begenmek-begendi, «Hudaýa şükür, yzymyz ýitjek däl eken!» diýip.

Şeýde-şeýde, bar zat bolmalysy ýaly bolup, gowulyga tarap ilerläp, agtyjaklaram dilmaçlyga günsaýyn ökdeläp barýardy welin...

Bir gezek Nedir çay başynda, agtyjagynyň gulpajygyny sypalap otyrka, aýalyňa ýüzlenip:

– Be-e, bi Amangeldilerem-ä jaýyny nemetjek bolýa öýdýän, iç-daşda birki sany neme-hä görünyä, eli nemeli... – diýdi.

Agtyjagy bada-bat jedirdäp, enesine düşündirmäge başlady:

– Atam «Amangeldi agalar jaýyny satjak bolýalar» diýýä!

Nedirem ýeňsesini gaşap, birsalym oturdy-da:

– Äý, howwa, neme-dä... kim bilýä... – diýdi.

Amangeldi aga körpe ogluna niýetläp, öz gapdalyndan ýene bir jaý saldyrypdy. Ol körpe oğlam uly bir şähäre okamaga gitdi-de, indem «Kaka, men şäherde galaýmasam...» diýip hat ýazýarmyş. Amangeldi aga-da «Hany, entek görübiris. «Sakla samany – geler zamany» diýipdirler. Belki, agtyklaryň biriniň derdine ýarar» diýip ýördi.

Nediriň şol «nemetjeginden» soň, Amangeldi aganyň gapylarynda

birden gelim-gidim köpeldi.

Ahyr bir günem Amangeldi aganyň özi geldi ýüzüni çaňjardyp:

– A-how, Nedir, sen nädäýdiň-ow muny? Üstümi depeşege öwürdiň-ä how... Heý, men saňa «jaý satjak» diýipmidim eýsem?

Nedirem aňk-taňk boldy:

– Aý, ýok, sen-ä maňa neme diýeňok, menem...

– Onda näme, bi gepiň uýy gelip-gelip senden çykýa-la?!

– Ýok-how, men «Amangeldi agalar jaýynyň içini-daşyny nemetjek bolýar öýdýän» diýendirin. Kim nemedip ýör-aý ony? Päh-eý-de welinim... Häý, saçjagazy nemetmiş!

Nediriň agtyjagynyň «bilgiçliginiň» syry şondan soň äşgär boldy. Asyl Nedir agtyjagynyň göwni üçin, onuň raýyny ýykmaýak hem ony ýalançy etmejek bolup, agtygy nähili «terjime» etse-de, baş atyp makullap ýör eken. Ynha, iň soňda-da, ömründe ýeke gezek «Sen iki gepleýäň» diýdirip görmedik Nedir, ýalanyň üstünde tutulan ýaly bolaýdy. Şondan soň, «nemesinem» başardygyndan seýrekledip ugrady.

Aý, garaz, bi «nemeli» gürrüňiň yzy kän. Aýtsaň – aýdyp oturmaly. Emma, «Köp sözüň azy ýagşy» diýlenem bir pahim bar. bir gepi gereginden artyk uzaldyberseň, yzyndan nemetmeli, ýagny, utanmaly bolaýmagyňam ähtimaldyr. Üstesine, şo ýeserje sözi köp gaýtalaberseňem, özüňem diliň ýaman öwrenmegi mümkin. Şonuň üçinem, bu gürrüňi wagtynda nemedi-i-ip dynan ýagşy!

Kömek Kulyýew. Hekaýalar